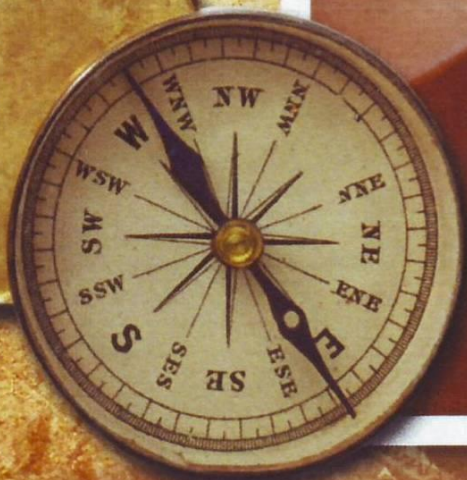


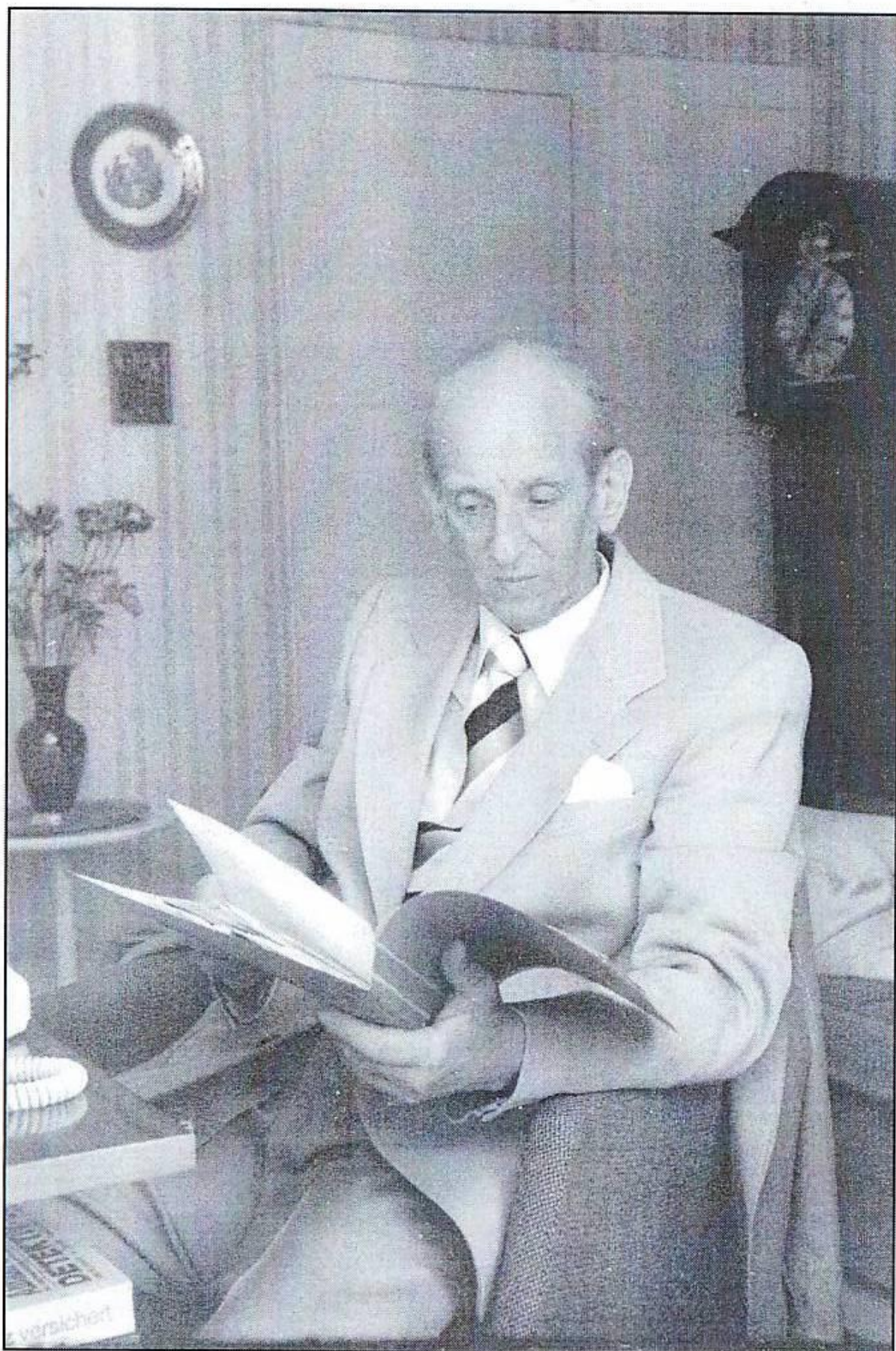
SLÁVNI HLOHOVČANIA

BELO ŠKARNICEL – HLOHOVSKÝ

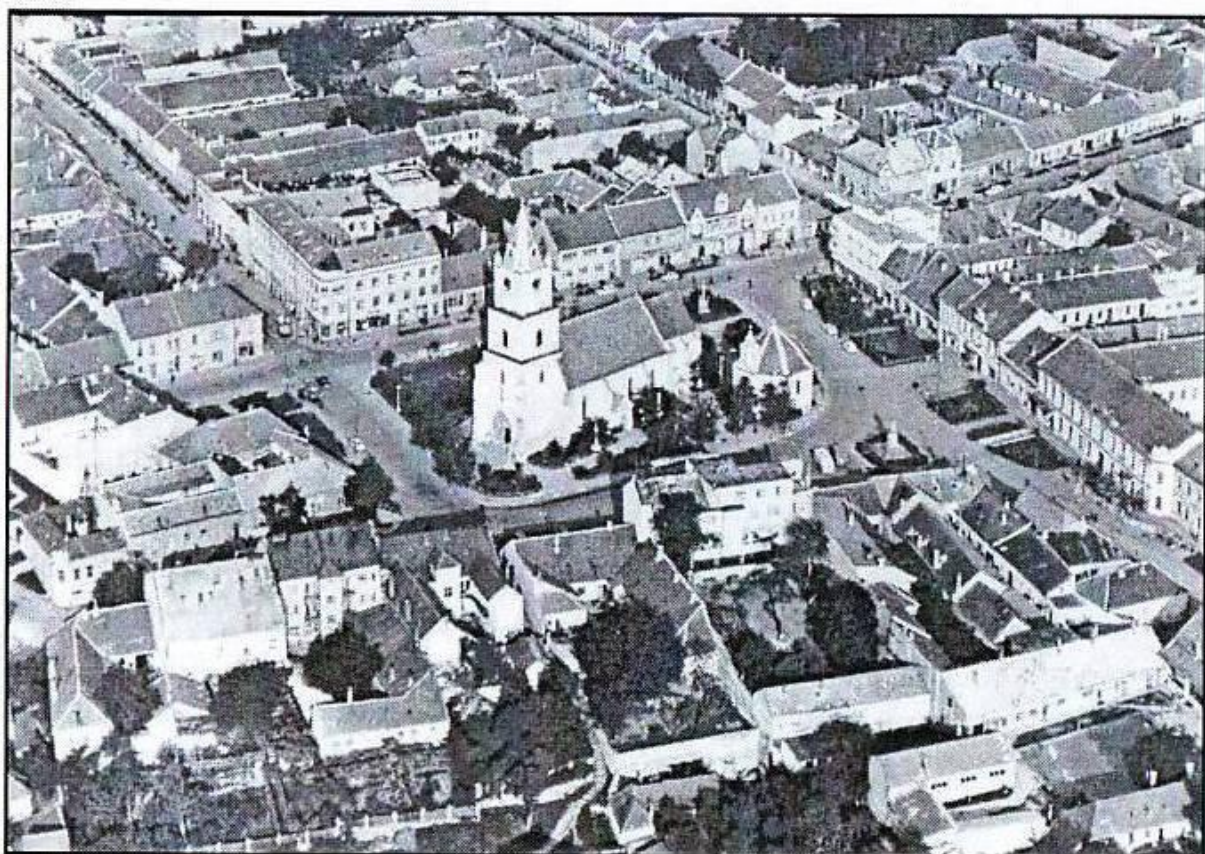
1917 – 1981

Život cestovateľa a spisovateľa





Belo Škarničel krátko pred smrťou pri vydaní knihy "Láska, hry a dobrodružstvá" v Nemecku



Škarniclov rodný Hlohovec na pohľadnici z druhej polovice 20. stor.

DENNÍK STRATENÉHO REPORTÉRA

Belo Škarnicel – Hlohovský, život cestovateľa a spisovateľa

Mgr. Jozef Urminský

„Blížime sa k hlbokkej priepasti, ktorú obklopujú veľké balvany, bodľacie a suchá tráva. Arab sa zrazu zastaví, roztvorí ruky a potom odchýli jeden z balvanov. Pod ním odpočíva odporný hmyz, podobný škorpiónovi. Po zazretí svetla nemotorne sa pohne a tenkými nohami horúčkovo posunuje svoje ťažké telo do diery v zemi. Lež zaklínačova ruka je rýchlejšia. Bleskurýchly pohyb a starý Arab už vyplúva odhryznutú hlavu tohto stonohého, odporného hmyzu. Striasol som sa od hmusu. No predstavenie sa ešte neskončilo...“

Listoval som zožltnutými stránkami takmer polstoročie starého cestopisu o živote na africkom kontinente a o dobrodružstvách, ktoré sprevádzali jeho autora pri potulkách po Abesínsku (Etiópii), Egypte, Alžírsku, Maroku a Sudáne. Na obálke z tvrdých dosák stálo: Belo Škarnicel – Hlohovský, Afrika čierna a biela, rok 1947. Spomenul som si na toto povojnové obdobie v rozprávaní rodičov a starých rodičov, ako vtedajšia mládež bez možnosti sledovať televíziu alebo počúvať rozhlas, doslova hltala podobné cestopisné knihy plné dobrodružných príbehov a pri svetle z petrolejky alebo nočnej lampy snívala svoj sen o d'alekých neznámych krajinách za morom. Kniha ma na prvý pohľad veľmi zaujala. Bola písaná nielen strhujúcim reportážnym perom, ale najmä predstava o jej autorovi, ktorý si navždy pri svojom umeleckom mene ponechal aj názov svojho rodného mesta ma nesmierne priťahovala. O Belovi Škarniclovi (v exile ako Belo Skarnicel), o jednom z najuznávanejších reportážnych žurnalistov povojnového Slovenska som sa teda rozhodol dozvedieť viac. Rodák z Pribinovej ulice v Hlohovci prišiel na svet 26.novembra 1917. Jeho otec, Dr. Július Škarnicel,

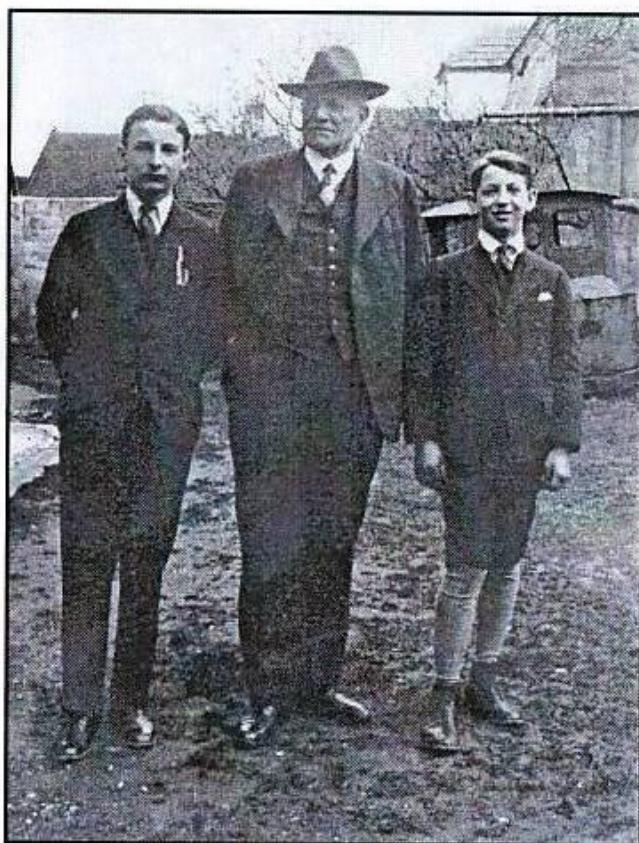
Rodina Škarnicel na dobovej fotografii, Belo je druhý sprava



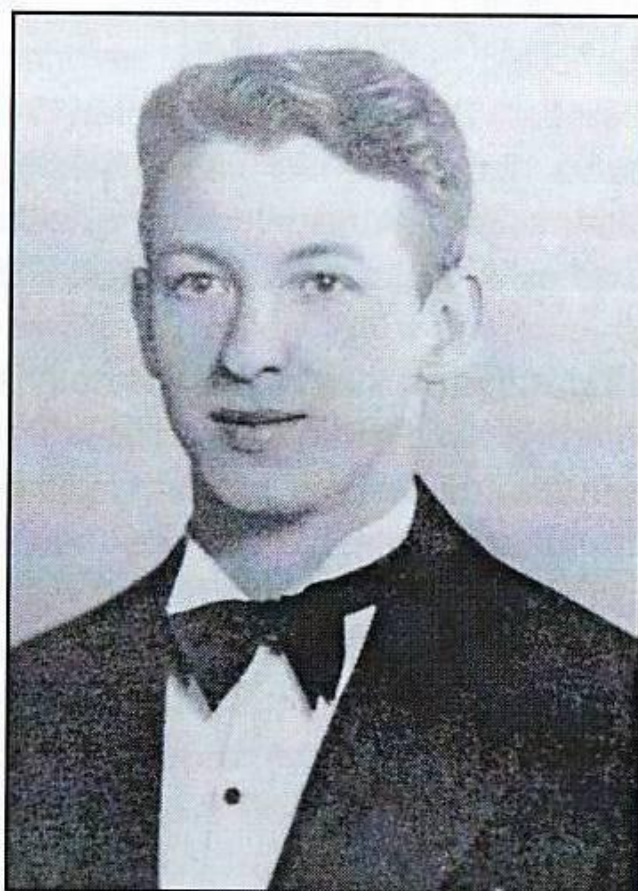
hlohovský advokát, mal v tom čase 53 a mama Helena Hibján 32 rokov. Chlapec dostal meno Béla Károly István Szkarnicel, z ktorého však reálne v živote používal len prvé meno. Na detstvo v medzivojnovom Československu a zvlášť na rodný Hlohovec si Belo viackrát spomenul aj vo svojej životopisnej knihe *Láska, hry a dobrodružstvá*. Hoci jeho život bol v dospelosti spätý najmä s Bratislavou, kde sa Škarniclovci neskôr presťahovali a Belo tu vyštudoval právo na vysokej škole, vždy mu Hlohovec pripomínal nezabudnuteľné časy detských rokov najmä u svojho starého otca, bývalého hlohovského poštnejstra.

Rodina Škarniclových bola na Slovensku pomerne známou a v intelektuálnych kruhoch sa preslávila najmä tá časť rodiny, ktorá vlastnila veľkú Škarniclovskú tlačiareň v Skalici.

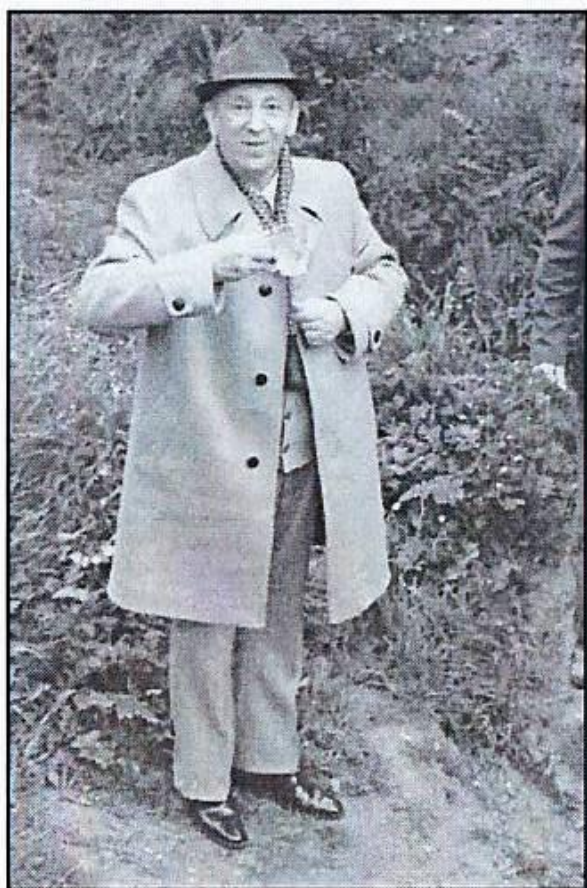
No významnou a úspešnou postavou rodiny sa stal aj Belo Škarnicel. Svoje právnické vzdelanie nikdy



Belo Škarnicel so svojim otcom a bratom



Spisovateľova maturitná fotografia



*Pri prameni vody nad Hlohovcom,
o ktorom toľko sníval v exile*

Európa“. Belo Škarnicel v roku 1948 už ako populárny žurnalista, počas februárových udalostí, ktoré nastolili v republike režim vládnucej komunistickej strany, opustil za dramatických okolností Československo a cez Viedeň sa dostal na istý čas do Monte Carla. Zo značnej sumy peňazí, ktoré s veľkou dávkou šťastia vyhral v miestnom kasíne si zariadil nový život, presťahoval sa do Paríža, kde strávil niekoľko rokov. Tu peniaze investoval do prevádzky baru, ktorý založili spolu s mladým krajanom žijúcim vo Francúzsku. Podnik však neunikol parížskemu výpalníckému gangu, a tak bar sa jedného dňa po granátovom útoku ocitol v plameňoch, pričom na následky zranení zomrel aj jeho priateľ, spoluzakladateľ firmy. Belo Škarnicel sa po týchto peripetiách znovu ocitol na začiatku svojej cesty. Ako vždy, znovu odhodlaný bojovať, nechal si preložiť do francúzštiny a nemčiny svoje cestopisné knihy, ktoré potom v oboch krajinách s veľkým úspechom vydal. Po čase odišiel do Kanady, kde sa zúčastnil expedície za polárny kruh. Z tejto cesty sa zachoval

neuplatnil a už vo svojich dvadsiatich rokoch, od roku 1937 sa začal živiť ako redaktor v časopisoch Nový Svet, Slovenský denník, Živena, Čas v obrazoch... . Písal reportáže z rozličných slovenských regiónov.

V roku 1947 vycestoval ako novinár do Afriky a reportáže z ciest zhrnul vo svojej najúspešnejšej knihe „Afrika čierna a biela“. Bola to v poradí už druhá Škarnicelova reportážna kniha, keď prvá, z roku 1947, opisovala vojnu zničené krajiny Francúzska, Švajčiarska a Talianska s príznačným názvom „Taká si,

rukopis jeho knihy Život Eskimákov. Belo Škarnicel sa napokon v päťdesiatych rokoch opäť vrátil do Európy, kde sa aj natrvalo usadil. Pri Frankfurte nad Mohanom si s manželkou Elizabeth (Alžbetou) neskôr kúpili dom, kde Belo strávil aj jeseň svojho života. Pred smrťou stihol v Nemecku skompletizovať svoju životopisnú knihu „Láska, hry a dobrodružstvá“, ktorá vyšla aj v slovenskom preklade po Škarniclovej smrti roku 1992. Belo Škarnicel zomrel vo Frankfurte 16. júna 1981.



Pri prameni vody s F. Kamenčíkom

Roku 1977 sa mu však podarilo navštíviť rodné Slovensko a Hlohovec. Na konci svojej poslednej knihy totiž napísal: „Najviac sa teším na rodný Hlohovec na brehu Váhu. Zvlášťne, že keď som v posledných rokoch myslel na vlast, zjavoval sa mi v predstavách horský pramienok“. Skutočne, keď Belo Škarnicel – Hlohovský navštívil Hlohovec a svoju rodinu, jedno čo si veľmi želal, bolo navštíviť a napiť sa z prameňa na Soroši, nad Jašterom. Podobne ako starí Hlohovčania, aj on totiž veril, že prameň má zázračnú uzdravovaciu silu. K vtedy ešte čistému a výdatnému prameňu ho priviedli MUDr. L. Ottinger a F. Kamenčík. Z tejto udalosti sa zachovala aj vzácna archívna fotografia. Ďalšie fotografie z poslednej Škarniclovej návštevy Slovenska vznikli pri rodnom dome v Pribinovej ulici v Hlohovci a v Bratislave.

Aj napriek postupujúcej zákernej chorobe sa Belo Škarnicel vo svojom boji s ňou nevzdával. K frankfurtskému knižnému veľtrhu pripravoval vydanie memoárovej knihy Láska, hry a dobrodružstvá, slávnostné uvedenie knihy však prišlo až po jeho smrti. Vďaka

manželke Elizabeth sa publikácia napokon dostala aj na slovenský knižný trh, roku 1992 ju vydali vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ.

Od posledného stretnutia nášho rodáka s rodným mestom a rodinou uplynulo v tomto roku už 31 rokov. Na hlohovskom cintoríne, v jeho dolnej ľavej časti sa týči mohutný železný kríž na hrobku Škarniclovcov, jedna z posledných pripomienok na známu a váženú rodinu Hlohovca. Tou poslednou je rodný dom Bela Škarnicla, ktorý pôvodne patrilo jeho starému otcovi hlohovskému poštmajstrovi. Okrem štátnej ľudovej školy je to azda jediné miesto v Hlohovci, ktoré sa priamo spája s menom nášho spisovateľa. Spisovateľ, ktorý si svoj rodný domov uchoval nielen v spomienkach svojej poslednej knihy, ale aj vo svojom srdci a najmä vo svojom mene.

OPRÁŠENÁ REPORTÁŽ O ŽIVOTNÝCH A LITERÁRNYCH KRÁŽOCH HLOHOVSKÉHO DOBRODRUHA

PhDr. Marián Kamenčík, PhD.

Nie je veľa rodákov, ktorí dokázali verejne manifestovať intenzitu svojho vzťahu s rodným krajom takým špecifickým spôsobom, že si ju prostredníctvom prídomku vryli do svojho mena a v prípade nášho rodáka, novinára-reportéra, i do cestovateľského pasu ako svedka nebývalých dobrodružstiev. Zrejme osud tak chcel, že ak po februári 1948 nemohol byť náš dobrodruh na rodnej hrudi, tak rodná hruda putovala v jeho mene s ním. Utvoril si pevné puto a pulzujúce znamenie individuálnej pamäte na kultúrne, emocionálne, sociálne a osobnostné súradnice rodiska.

Načrtnuté indície nám našepkávajú, že hovoríme o rodákovi

z mesta čupiacom pod úpäťm Považského Inovca, **Belovi Škarniclovi Hlohovskom** (26. 11. 1917 – 16. 7. 1981). Takto exponovane Škarnicel, inak občianskym menom Dr. Vojtech Škarnicel, manifestuje štvrtý rozmer ľudského bytia, ktorým je „blízkosť“. V jeho prípade blízkosť cestovateľa, emigranta, dobrodruha k rodnému kraju a všetkým hodnotám, ktoré sa naň nabaľujú a ktoré definujú jeho esenciu.

Ako začínajúci autor naplno podľahol okúzleniu novinárskej práce. Už v mladom veku oplýval nezvyčajným politickým a kultúrnym rozhľadom, bol komunikačne zdatný vo viacerých jazykoch, permanentne cibril a komponoval svoju štylistickú dikciu a disponoval podstatnými vlastnosťami, bez ktorých by sa práca reportéra stala ťažko zvládnuteľným úskalím. Boli to odvaha, vynaliezavosť či potrebná dávka asertivity. Preto úplne prirodzene vyplynula z jeho povahy a vedomia chuť písaným slovom výstižne sformulovať to, čo zažil, videl a okúsil. Rokom 1937 sa začína zaplňovať jeho autorská novinárska bibliografia. Články signované menom nášho Hlohovčana môžeme nalistovať v periodikách novinového i časopiseckého charakteru, ako napríklad: *Slovenská politika*, *Slovenský denník*, *Živena* a neskôr *Čas v obrazoch*, *Sobota* a *Svobodní zítřek*. Jadro Škarniclovej autorskej tematickej paradigmy vyplňajú články a reportáže križujúce rôzne kúty slovenských miest a regiónov. Reportérske topánky dral a novinársku ceruzku tupil po Hornej Nitre, Kysuciach, Šariši, Tatrách, starobylej Banskej Štiavnici, Handlovej, blízkej Trnave, či rázovitých Čičmanoch. Neskôr, zakúšajúc už emigrantský chlebiček, jeho cestovateľské ambície raz nedobrovoľne, inokedy cielene, ale tak či tak celkom logicky, expandovali. So svojím novinárskym denníkom navštívil rôzne krajiny Európy, Afriky či Severnej Ameriky. Cestovateľský naturel, poznávací aktivizmus a úsilie poskladať svoje zážitky do uceleného tvaru formotvorne pôsobili na utváranie autorovej predstavy o metódach, ako svoj cieľ realizovať. Je len prirodzeným vyústením, že si Škarnicel uvedomuje prvotný imperatív svojich činností, ktorým je cestovanie ako istá forma ľudského vzťahu k skutočnosti. Samotné cestovanie sa opiera najmä o



Bela Škarnicel počas svojich ciest po Afrike

viac bolo v našich podmienkach nezvyklé, že za ciele svojich ciest si vyberal i miesta, ktoré našinec sotva navštívil a tobôž o nich autenticky písal. Môžeme iba uvažovať z čoho korenia Škarniclove svetobežnícke a cestovateľské chůtky, no je isté, že svojim dielom i životnými cestami sa môže smelo radiť medzi mená takých dobrodruhov, akými boli napríklad John Gunther, Egon Ervin Kisch, či dvojica reportérov Miroslav Zikmund a Jiří Hanzelka. Ako pre všetkých, tak i pre Škarnicla, je cestovanie jedinečným vyjadrením intelektuálnej činnosti, ktorá tkvie v atraktívnej ponuke ukázať napätie kultúrnych a civilizačných pólov medzi krajinami „tu“ a „tam“, teda medzi východiskovým a cieľovým bodom.

Tvorivý profil Bela Škarnicla-Hlohovského je motivovaný špecifickou alianciou jeho profesijného záberu a jeho estetických ašpirácií. Až pochopením intenzívneho prestupovania sa týchto

poznávací a emotívny proces vznikajúci v dynamickej pulzácii priesečníka subjektu v časopriestorovom bode, pričom táto konštelácia umožňuje autorovi lepšie poodhaliť kultúrnocivilizačné ohnisko poznávaného kraja, oblasti, miesta. Nebolo zvykom, že Slovák – prvorepublikový intelektuál žijúci v objatí omamného nádychu túžob mestskej bohémy – začal dobývať Európu a neskôr celý svet, a to nielen križovaním ciest, ale zároveň i pohotovým perom reportéra. O to

dvoch smerníc môžeme čo-to pochopiť z ducha jeho čínorodého potenciálu. V prvom prípade hovoríme o bytostnom zaujatí autora poslaním zaznamenávať a podávať informácie. Druhý motivačný impulz, konštituujujúci Škarniclovo osobnostno - intelektuálne vedomie, spočíva v schopnosti dostať celkové vyznenie príbehu do estetickej podoby.

V tomto zmysle bola stimulujúca jeho iniciatívna snaha dať svojim zážitkom rozsiahlejšiu, komplexnejšiu, previazanejšiu, kompozične i tematicky zložitejšiu, no najmä pôsobivú textovú výpoveď. Chcel postúpiť vyššie, a to nielen rozsahovo, ale i koncepcne. Nepostupoval jednoduchou súvahou po sebe radených reportáži, ale reportážne sekcie dostáva do vzájomnej príbehovej previazanosti. Tmeliacu silu textu dotvára i úloha zjednotiteľa príbehu, teda rozprávača. Už tieto fakty naznačujú, že Škarniclove texty nezostávajú výhradne v zajatí reportážneho útvaru, hoci ten je ich konzistentným podložením, ale rozvíjajú ho do podoby umelecky a esteticky vyváženého diela.

K jednej časti zväzku vlastného tvorivého programu pristupuje s rešpektom a úctou k faktom, k objektivizujúcim javom, ktoré prostredníctvom dôrazu na presnosť, pravdivosť, dokumentárnosť,



Pri interview s nemeckou herečkou Christinou Soderbaum počas prestávky natáčania filmu „Die goldene Stadt“



Belo Škarniceľ s manželkou a synom (vľavo) na návšteve svojej sestry s rodinou v Bratislave roku 1968

vecnosť, či opisnosť spracovania potvrdzujú autorov príklon k vecným žánrom literatúry v najužšom dotyku s publicistikou. Zároveň predpokladá dostatočnú mieru otvorenosti tohto útvaru pre vstupovanie umeleckej invencie, respektíve obohacovanie o prvky obrazného (imaginatívneho) razenia. V napojení na eventuality liberalizácie reportážneho žánru voči umelecko-literárnejším postupom sa v druhej časti zväzku opiera predovšetkým o svoje estetické vedomie, ktorým dokáže faktografické konotácie (historický a objektivizujúci moment) výrazovo posunúť do pútavého beletrizujúceho celku. Obe zložky - publicistická i beletristická - pracujú v syntetickom rytme, pričom nedochádza k ich vzájomnej negácii, ale naopak, autor ich nabáda k partnerskému spolupôsobeniu a rešpektovaniu sa. Flexibilne sa pohráva s napätím žánrového útvaru a snaží sa vyhmatať ideálne rozpätie pôsobnosti medzi faktografickou, dokumentárnou a umeleckou rovinou, ktoré



Belo s manželkou Elizabeth, MUDr. L. Ottingerom a PhMr. M. Sandorom pri svojom rodnom dome v Hlohovci roku 1977

sa mu ponúkajú ako možnosti spracovania témy. Variuje rôzne intencie dôrazu, pričom raz zatlačí na dokumentárno-informačnú a raz na umelecko-obraznú možnosť realizácie textu. Primárnou zostáva informácia, no autor na ňu navlieka pestrý výrazový šat, ktorý ju však nedeformuje, ale poskytuje jej objavnú a neošúchanú interpretáciu. V miestach, kde si autorova stratégia vyžaduje dokumentárnu presnosť a precíznosť zapojí svoju žurnalistickú zručnosť. Naopak, miesta, kde si tkanivo textu vyžaduje pôsobivejšie prevedenie, zapája svoju estetickú invenciu, nie však na úkor faktografickej spoľahlivosti. Ide o to, že Škarnicel-Hlohovský určuje mieru výrazovej tematizácie objektu podľa toho, či si vyžaduje publicistický alebo beletristický (umelecký) uhol pohľadu. Tematizovaný objekt tak podlieha autorovým tvorivým inštruktážam, ktoré upravujú relácie medzi vecnosťou a umelekosťou. Vzniknuté reportážne koláže pôsobia na jednej strane dôveryhodne,



Belo Škarnicel s manželkou a synom na návšteve u rodiny svojej sestry roku 1968

fakticky verne, ale zároveň literárne pútavo a u čitateľa podnecujú zapájanie estetickej kompetencie v procese prijímania textu. Variantné vibrácie spomínaných pohybov autorského zámeru vnútorne selektujú Škarniclovu tvorbu tým, že kľúžu po osi od zužitkovania reportážneho pôdorysu dokumentárno-faktografického zobrazenia skutočnosti až po umelecky presvedčivú príbehovú fabuláciu. Každá Škarniclova knižka predstavuje komplex stratégií, ktoré špecificky narábajú s faktom a predkladajú ho čitateľovi, sledujúc postupne zintenzívňovanie dispozícií k príbehovosti a beletrizácií. Tento posun je zjavný v chronologickom smerovaní a špecifickom upotrebení od prvej po poslednú knihu. Zatiaľ, čo diela *Taká si*, *Európa*, *Afrika čierna a biela* a rukopis *Život Eskimákov* tendujú skôr k reportážnej dokumentárnosti, hoci i tu nachádzame postupné uvoľňovanie tejto zásady smerom k príbehovému a fabulačnému ohýbaniu témy, až posledný opus s názvom *Láska*,

hry a dobrodružstvá poskytuje najliberálnejší priestor pre umelecké spracovanie zážitku ako literárnej látky.

Zlákany žurnalistickou profesiou krátko po vojnovnej kataklizme vstupuje Škarnicel na trosky zničenej Európy, aby podal formou pozoruhodných reportáží neobvyklé svedectvo o otvorených ranách ľudských duší, o torzách donedávna skvejúcich sa kultúrnych monumentov, o stopách po prešľapoch dehumanizovaného človeka ľahostajného voči etike spoločnosti. Svoje postrehy sumarizuje do reportážnej knihy s názvom *Taká si, Európa*, ktorá bola uverejnená v roku 1947 (Bratislava). Na svojej ceste zjazvenými ulicami miest európskych štátov navštevuje Nemecko, Švajčiarsko, Francúzsko, Belgicko, Holandsko, Taliansko, Rakúsko, aby demonštroval pomery vtedajšej uplakanej Európy. Množstvo priaznivcov si kniha získala práve tým, že dôverne oboznamovala s novo sa formujúcimi poriadkami v spamätávajúcich sa národoch. Vedela však zaujať i tým, že skúsenosť z vojny mohol čitateľ konfrontovať s vlastnou empiriou prežitého a prostredníctvom reportážneho rozprávania autora si vytvoriť globálnejšiu predstavu o rozsahu vojenského besnenia, ale i o kriesení slabých zábleskov optimizmu na lepší život. Domov sa vrátivší cestovateľ ešte ani nestačil vstrebať všetky zážitky zo svojej reportérskej túry Európou a zahorúca začal projektovať plány na ďalšiu dobrodružnú cestu. Za jej cieľ si zvolil, dosiaľ nohe slovenského novinára, neznáme oblasti severovýchodnej a severnej Afriky. Svoje najpopulárnejšie dielo nazval *Afrika čierna a biela* (Bratislava, 1948) a do titulku šifruje základný tematicko-kompozičný princíp variovania príbehu. Je ním totalita rozporu vložená do krajností farieb čierna a biela tvoriacich prístojnú metaforu skutočnej kontrastnosti a protikladnosti, s ktorou sa Škarnicel na svojich cestách po čiernom kontinente stretal.

Enumeratívne načrtnutý priebeh dobrodružného putovania ukotvený v cestopise vyzerá zruha nasledovne: Vstup do arabského sveta, plavba čiernym morom, cesty nebezpečnými tranzitnými krajinami. Opisuje nájazdy kmeňov bojových Danakilov, skoro až s etnografickou dôslednosťou nám približuje zvyky a tradície domorodého obyvateľstva, život v mestách s prídychom

koloniálneho režimu, návštevu mesta kontrastov – Addis Abeby. Ďalej zaostruje na symbiotické striedanie sa snáh o modernizáciu krajiny s mocným vplyvom domorodých kultov a ľudovej tradície, náboženské a cirkevné kulty. Zaujme najmä audienciou u hlavy Abesínska – cisára Hailého Selassiého, a spoločnou večerou s ním, cestou v abesínskej divej džungli. Najmä tieto reportáže sú vzácnym materiálom, pretože Abesínsko (Etiópia) bola v tej dobe tzv. zatvoreným štátom. Škarniclova cesta pokračuje cez Sudán, absolvuje výpravy k brehom Modrého a Bieleho Nílu, približuje domorodé obyvateľstvo Belgického Konga, tajomnú mágiu údolia posvätného Nílu, dojmy z pohľadu na Nubijskú púšť, pokúša sa odhaliť tajomstvá egyptských kráľovských hrobov a staroegyptského umenia, opisuje návštevu najrušnejšej africkej metropoly – Káhiry. Putovateľský denník završujú poznámky z návratu domov krížom severnou Afrikou. Knižka je premyslene doplnená autorovou vlastnou fotodokumentáciou, ktorá komplementárne dopĺňa a funkčne ilustruje text a zároveň je i zbierkou jedinečného vizuálneho archívu, či paralelným (k textu priloženým) fotografickým príbehom o živote v Afrike.

Určite mal Škarnicel v talóne i ďalšie cestovateľské plány, iba nezamýšľal, že ich nebude realizovať z vôle slobodného rozhodnutia, ale z donútenia pre zmenu politického režimu. Nechcel sa zmieriť s vnútorným exilom, ktorý by mu neumožňoval naplno vyjaviť túžbu cestovať a písať, tak sa rozhodol podstúpiť skutočnú púť exulanta. To však je už predmetom spracovania iného príbehu.

B. Škarnicel-Hlohovský sa prejavil v oboch spomínaných reportážnych knihách ako pohotový reportér oplývajúci schopnosťou pozdvihnúť dokumentárnu a informatívnu zložku faktu na niečo viac ako len každodenne podávanú správu v novinách a rutinný žurnalistický výkon. Dokáže vstúpiť do atmosféry situácie, dokonale sa v nej rozhliadnuť, zmapovať jej kontúry a v pomyselnom objatí so zainteresovaným prežívaním podať o nej autentický dokument, ktorý nás dokáže svojou intenzitou vtiahnuť priamo do epicentra diania. Vtláča im punc atraktívnosti a podaním témy nestrácajú takmer nič z atmosféry pútavého rozprávania spred šesťdesiatich

rokov. Úspešne sa mu darí naprogramovať jedinečnosť a neopakovateľnosť prežívaného momentu, pričom sa nebráni dokresľovať kontúry svojho zážitku i prvkami umeleckej fikcie. Základnou existenčnou podmienkou súhry faktografickej a umeleckej konštrukcie je v Škarniclovom prípade snaha uchovať jadro dokumentárneho svedectva aj v prípade, ak ho podáva v umeleckej reprodukcii. Perspektívna úroveň (verné zobrazenie zvoleného pohľadu) spracovania témy sa uskutočňuje sprostredkovaním rozprávania cez konkrétny uhol pohľadu, no nekonzervuje sa v statickom modeli autorovho rozprávania,

ale dokáže aktivizovať tzv. prospektívnu úroveň (hľadanie rôznych eventualít zobrazenia), kde zobrazovaný fakt nepodlieha vopred daným interpretačným schémam, ale je súčasťou autorovej kreativity, jeho polemického postoja ku skutočnosti a poddáva sa autorovej objaviteľskej misii. Do diela tak vstupuje okrem dokumentárneho i estetický a hodnotový faktor. Text pôsobí potom svojou tematickou pestrosťou, kompozičným vetvením i jazykovou úrovňou ako atraktívne a pútavo zostavený príbeh. Nezabúdajme, že dôraz na fakt a videnú skutočnosť je mu krédom a jeho príbehové a estetické podanie je mu motiváciou.

V rozvážnych dávkach nám autor servíruje premyslenú mozaiku aktuálnych udalostí i historických faktov a tradícií. Takto je škarniclovské jadro reportáže, o ktorom sa práve hovorí, presvietené viacerými úrovňami a zároveň dostáva hĺbku. Svedčí to o tom, že spisovateľ aktivuje nielen vlastné, individuálne zážitkové vnemy,

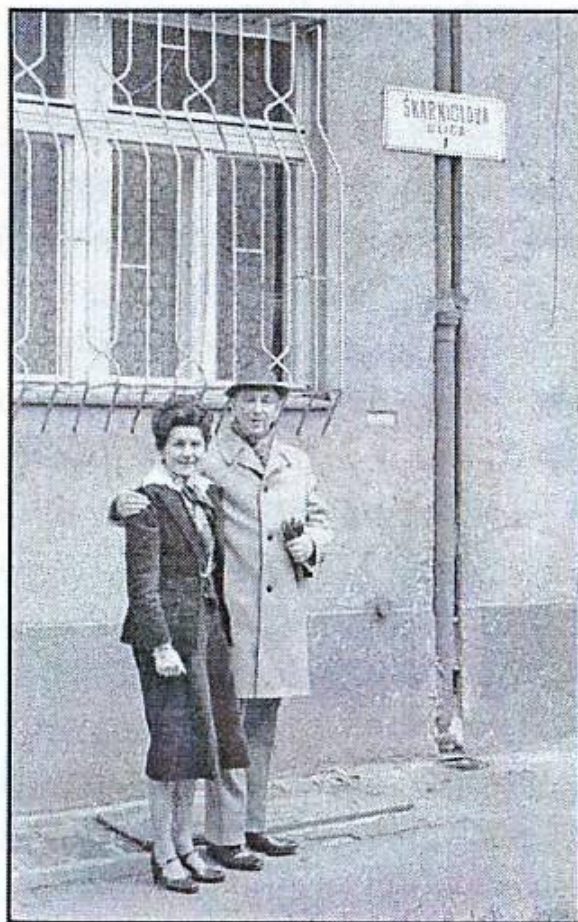


Belo s manželkou Elizabeth pred bratislavským domom, v ktorom býval do emigrácie

ale prejavuje sa aj ako človek oboznámený s faktami, ktoré práve zachytáva do svojho reportérskeho denníka. Zároveň dokáže z textu vydolovať nielen tajomstvo faktov, ale, čo je ešte atraktívnejšie, dokáže priblížiť samotný priebeh a proces ich poznávania. Preto často zostáva pri reportážnom poznávaní obyčajným človekom, ktorý sa pýta, hľadá odpovede, pátra, aby i nám – čitateľom podal zrozumiteľnú a prístupnú pointu v procese poznávania ďalekých krajov. Sám autor ako bezprostredný nositeľ príbehového posolstva nepreferuje svoj subjekt nad samotné udalosti, ale proporcionálne kombinuje vlastný zážitkový komplex so stvárňovaním zobrazovaných udalostí. Takty príbehu, ktorý nám ponúka, neplynú v monotónnom rytme, ale sú ozvláštnené dramatizujúcimi, akcelerujúcimi, no i pokojnejšími – raz objektívnejšími, inokedy subjektívnejšími – prvkami.

Knižné reportáže po Európe i Afrike sa svojím koncipovaním orientujú predovšetkým na zachytenie aktuálnej situácie, no nasledujúca kniha, ktorá vychádza po takmer štyroch desaťročiach sa stavia k téme iným spôsobom. Autor pri jej písaní musí uplatňovať princíp rozpomätávania sa, pretože text stavia na priblížení biografického kódu počas niekoľkých rokov prežitých udalostí. Podklad rozprávačskej stratégie kotví v rešpektovaní memoárového vzoru, kde autor v texte ponúka svoje individualizované záznamy prežitého, postoje k udalostiam a ich subjektívne videnia, pričom tieto postrehy sú prešpikované neodmysliteľnou faktografickosťou (autorské komentáre, vhodné opisy prostredia a charakteristika postáv). Hovoríme o spomienkovej próze s názvom *Láska, hry a dobrodružstvá* (Bratislava, 1992), ktorá naplno preverila Škarniclove umelecké kvality ako literárneho estéta. Prvú podmienku tejto pomyselnej ašpiratúry splňa tým, že si vyberá komplikovanejšie žánrové zaradenie diela, ktoré podlieha charakteristikám románu s cestopisnými a memoárovými črtami. Silne románovo vyznievajú: samotný názov diela, ďalej vkomponovanie prvku dramatickosti prostredníctvom vzťahového pnutia medzi hlavným hrdinom (rozprávačom diela) so ženskými postavami, zaujímavé pointy budované gradovaním sekvencií rôznych

(často i menej motivovaných) zvrátov, či atraktizovanie textu osobitným spracovaním vlastných spomienok. Tie sa v textovej podobe odpútavajú od konkrétneho autorovho individuálneho zážitku a stávajú sa románovou látkou, s ktorou môže voľne pracovať. Inak povedané, prežitý fakt sa nekopíruje v texte dôsledne, ale zvoleným filtrom „románovosti“ ho autor spochybňuje, pretože je zrejmé, že fabulácia príbehu nevykazuje stopercentnú zhodu s reálnym podkladom. O úplnom odsúdení faktu však tiež nemôžeme hovoriť. Hoci je text budovaný na princípoch invenčného umeleckého mané-



*S manželkou na Škarniclovej ulici
v Bratislave roku 1977*

vrovania, nezabúda Škarnicel na fakt ako primárny motivický stimul pre pútavé fabulovanie. Viacrozmernosť a plasticnosť textu diela umocňuje častejšie využívanie dialogických pásiem. Loďka na prúdoch čitateľského zaujatia príbehom sa raz jemne hojdá na pokojných vlnách nostalgie za domovom, raz sa necháva unášať divokými vlnami dramatického a rýchleho spádu deja, inokedy stroskotá pod rozvírenom vodnou hladinou strastí a náhlych zvrátov, aby sa zas mohla nonšalantne vynoriť v plnej kráse a čakať na nové súradnice dobrodružstiev, ktoré určia ďalší kurz plavby.

Román má nesporne aj svoje slabšie miesta, čo pred dielom, ktoré zaradujeme na základe manifestovanej umeleckej kvality kdesi na líniu literárneho priemeru, treba celkom otvorene priznať. Kde pozorujeme spomínané deficity? Občasná stereotypnosť rozprávačského rytmu, menšia plasticnosť a dynamickosť dialogických sekvencií. Ťažisko stojí na príbehu a „zvrchovaný“

imperatív jeho pôsobenia do istej miery redukuje niektoré ďalšie výstavbové zložky textu. Preto i kresba postáv – ich psychologické stvárnenie je iba náznakové, strohé. Tým, že autor zostáva iba pri kontúrach ich individualizovaných profilov, nedostatočne do nich vtláča punc osobitosti a presvedčivosti.

Čitateľa siahajúceho po tejto knihe však nebudú zaujímať teoretické deklarácie Škarniclových umeleckých kvalít, ktoré sú do istej miery limitované, ale bude obdivovať silné miesta textu, ktoré spomínané nedostatky úspešne nahrádzajú. Ide nesporne o voľbu tematiky, o dejové zrežírovanie príbehu, o nevtieravý súzvuk s čitateľom ponúkajúc mu možnosť prežiť s hlavným hrdinom dobrodružné cesty a zážitky a v neposlednom rade je to skutočnosť toho, že toto všetko sa v istej konštelácii mohlo skutočne aj stať a ako nás o tom presvedčuje i B. Škarnicel-Hlohovský, tak sa i stalo.

Autor v procese štylizovaného rozpamätávania sa na prežité udalosti načrtáva v diele *Láska, hry a dobrodružstvá* podrobne sa vinúci oblúk od ilegálneho opustenia svojej rodnej vlasti až po obraz prerodu scestovaného novinára a spisovateľa na usadlého obchodníka, ktorý si vedie denník vlastných spomienok. Životné peripetie orámcované týmito udalosťami naplňali Škarniclov podivný emigrantský osud. Servíruje nám ho suverénnou ľahkou rukou zdatného rozprávača. V herni Monte Carla vyhráva značnú sumu finančných prostriedkov, ktoré sa investovaním do rôznych podnikov pokúša zhodnotiť. Zapája sa do spoločenského života, získava rôzne obchodné i spoločenské kontakty, čím sa pokúša úspešne zabývať v uliciach „mesta svetla“. Perspektíva dvoch Škarniclových polôh – finančníka a intelektuála sa náhle začína meniť. Ruleta života mu tentokrát nepriala a po bankrote, keď sa dostal na dno, opúšťa rolu finančníka a opäť sa vracia k pôvodnému štatútu novinára. Z dna sa odráža vlastnými silami. Pozoruhodný obrat a zmenu k lepšiemu sa mu podarí preklenúť vydávaním svojich reportáží vo francúzskom denníku *Figaro*. Teraz nevsadil na šťastie a náhodu, ale siahol po tom, čo ovládal a na čo sa mohol spoľahnúť. Tvorivé rezervoáre žurnalistickej praxe mu opäť pomohli postaviť sa na vlastné nohy. Možno sa nazdávať, že v tomto momente

sebaobrodzovania je ukryté jadro etického posolstva knihy. Sumarizovaním týchto udalostí sme boli svedkami Škarniclových „hier“ a časti „dobrodružstiev“. Tie pokračovali odchodom do Kanady, kde sa stáva členom výskumnej expedície k Eskimákovi. Chýba nám už len „láska“. Tá je zastúpená vzťahom rozprávača k trojici ženských postáv – Stelle, Yvonne a Linde. Prvý sa rozplýva dostratena v dôsledku neschopnosti realizovať sny a túžby, druhý o otvorenej láske končí tragicky a až posledný má šťastnú pointu, pretože v osobe Lindy nachádza Škarnicel svoju budúcu manželku, aby sa s ňou napokon definitívne vrátil do Európy a usadil sa v Nemecku. Štatút knihy *Láska, hry a dobrodružstvá* má tak trochu špecifické postavenie v kontexte slovenskej literárnej produkcie. Je to spôsobené i tým, že už grafickým prevedením obálky, samotným názvom, ktorý na prvý pohľad a následne po prečítaní niekoľkých strán, evokuje pocit, že držíme v rukách potenciálny bestseller. Základné devízy tohto tvrdenia spočívajú v tom, že podávaný príbeh sa nehrá na nič viac, ako môže ponúknuť, zbytočne nasilu neprekračuje za každú cenu rámec svojho záujmu a autor sa pohybuje v priestore, ktorý dokonale zvláda, je kompetentný o ňom atraktívne vypovedať veľa zaujímavého a pútavého a hlavne to robí s vedomím svojich umeleckých limitov. Škarnicel nám dávkuje presne to, čo sľúbil: lásku, hry i dobrodružstvá, a to navyše v rôznych podobách a obmenách. Hoci sa román nezaradil do recepčného povedomia ako jedno z ťažiskových diel (to ani nechcel) slovenskej literatúry, tak snád' ašpiroval na dramatické, zábavné, oddychové, vkusné i estetické a hlavne príťažlivé rozprávanie. Toto špecifikum vytvára celkom prirodzenú a nevtieravú ponuku pre čitateľa, kde sa stretáva s tematicky i jazykovo-štylisticky príjemným koloritom Škarniclovej svetobežníckej duše a poetiky. Práve triezvosť autorskej kreácie neotvára strany knihy iba pre zainteresovaných pamätníkov, krajanov-emigrantov, ktorým môže príbeh veľa povedať, ale aj pre široký čitateľský okruh záujemcov o nezvyčajne naservírované dobrodružstvo so šťastným koncom.

Jedna podstatná súvislosť Škarniclovej autorskej poetiky vo vzťahu k rodisku vnáša do jeho tvorby výrazne emočne nasýtený prvok, ktorý zároveň pozdvihuje tieto vzácne momenty

na subjektívne až intímne motivovanú výpoveď. Ide o voľbu regionálneho motívu, vybaveného emocionálnymi konotáciami, ktorý vstupuje do autorovho diela ako podstatný prvok jeho bytia, dôkaz jeho rodového znamenia a je súčasťou jeho „osobnej poetiky“ bytia. Má nádych avantgardistického espritu a ním projektuje vlastné videnie sveta a individuálny prístup ku konštruovaniu jeho idealizovanej podoby. Spomínanú skutočnosť exponuje v úplnom závere svojej poslednej knihy týmito slovami: „*Pred niekoľkými dňami sme dostali vízum na návštevu starej vlasti. Od noci, ktorá zmenila môj život, keď ma pašerák Fiala previedol so strýčkom Ferdinandom do Rakúska, uvidím po prvý raz krajinu, ktorá mi tak chýbala. Najviac sa teším na rodný Hlohovec na brehu Váhu. Zvláštne, že keď som v posledných rokoch myslel na vlasť, zjavoval sa mi v predstavách horský pramienok*“ (s. 333). To, čo bolo Škarniclovým osobným prameňom bolo transcendované práve do podoby „horskej studničky“, magického miesta, symbolického centra spomienok a mladosti. Je zaujímavé, že motív „studničky“ sa formou umeleckej reflexie dostal i do básní ďalšieho Hlohovčana – Ivana Kupca (v lyrickej rozlúčke s ním na ňu myslí jeho žena). Tiež stojí za povšimnutie skutočnosť, že podobne ako Škarnicel, tak i Kupec v umeleckom spracovaní pristupujú k uzdravujúcemu žriedlu, aby ovlažili svoju dušu dúškami spomienok v momente jednej z posledných myšlienok na domov. Môže to svedčiť o tom, že archetyp miesta, kraja, rodiska je cez poznanie individuálneho emocionálneho zázračna hlboko zakorenený vo vedomí citlivej duše vnímavého človeka a zanecháva v ňom hlbokú brázdú pamäti, či neviditeľné spojenie s rodiskom.

BELO ŠKARNICEL – HLOHOVSKÝ

1917 – 1981

Život cestovateľa a spisovateľa

Publikácia vydaná pri príležitosti odhalenia pamätnej tabule slávnemu rodákovi Na realizácii projektu sa podieľali pán Ladislav Kis, pán Jozef Urminský st., Trnavský samosprávny kraj, Vlastivedné múzeum v Hlohovci, Kamenosochárstvo Vincent Vadovský, firma Igor Poláčik - REMPPOL Hlohovec, Občianske združenie EX LIBRIS AD PERSONAM HLOHOVEC

Pamätná tabuľa a príležitostná publikácia boli realizované z finančného príspevku Trnavského samosprávneho kraja

Pri pátraní po fotografiách a archívnych dokumentoch nám veľkou mierou pomohli

**pani Elizabeth Skarnicel, pán Ladislav Kis
a pán PharmDr. Gabriel Ottinger**

Ďakujeme

Vydalo občianske združenie EX LIBRIS AD PERSONAM HLOHOVEC
(Hlohovec 2008)

Tlač: FOREKO s.r.o., Školská 1, Sereď

Vyšlo roku 2008 ako 3. publikácia v edícii: Slávni Hlohovčania

V edícii doposiaľ vyšlo:

Andrej Kapustáš (1757 – 1796) Hlohovčan, ktorý navrhol prvé poľské bankovky
(Hlohovec 2006)

Arpád Felcán (1900 – 1944) Perom a kriedou - život rebelujúceho učiteľa
(Hlohovec 2007)

Autori:

Mgr. Jozef Urminský, občianske združenie EX LIBRIS AD PERSONAM
HLOHOVEC

PhDr. Marián Kamenčík, PhD., občianske združenie EX LIBRIS AD PERSONAM
HLOHOVEC



Miesto posledného odpočinku